

Andrej
Brvar

Šest pesmi

* * *

Pamet v roke, Levji delež! Ne biti užaljen za vsak šmorn! Res je: kje so že dnevi, ki so sušili najine plenice; kjer so že dnevi, ko sva ovi-jala šolske zvezke v pak papir in je bil kruh na karte. Ampak: quod licet Iovi, non licet bovi, se pravi pamet v roke in ne se razburjati! Ne delati panike, porkaduš! Kaj? Ne slišim te, Levji Delež. Udeleženci v prometu so pravkar zagnali tak hrup, da nimam v ušesih nič več prostora za

tvoje besede . . . Pač pa zdaj. Zdaj te spet slišim. Ja, bum-bum dela srce — srce, za zmeraj uklenjeno v prsih, ja, in tik-tak tudi. Kača? S-s-s dela kača, ja, Levji Delež, ja, hov-hov, ja, hov-hov. Kako? Če sem bil v kinu? Ne, nisem bil. Zakaj? O ne, Levji Delež, kolesa se v filmih zmeraj vrtijo nazaj. Ne, to ni šlamparija. To je normalno, veš, to je normalno . . . Kdo? Krucifiksnadile! Seveda ga poznam. Ta z moštom popije na kile vinskih mušic, potem pa se vsakih pet minut spezdi v fotelj kot slon. Ta jeclja. Ta škili, šepa in ima pod nosom zmeraj malo vetrovno. Ta javno izjavlja, da smreka nikdar ne diši lepše kot o božiču — skratka: v Sibirijo z njim! Naj briše prah s snega! Hahahahaha, dobra formulacija, kaj praviš, Levji Delež, kaj? . . . Brličev Franc? Čaka, da se posuši črnilo. Piha. Maha z listom . . . Minči? Knupleževa Minči? Petrovaradinska tvrđava. Ledena gora. Mačka. Ko pa ji nazadnje pride, se sama od sebe odpre, kot Rakov povratnik na 12. strani . . . Vinko je bumbar, ja. S polno drvarnico čaka samo še na sneg. Frenk pa se guba, Frenk se poveša, da je že skoraj kot kakšna reklama za zemeljsko težnost. Na, kar poglej ga, kako se, revež, prenaša tam zadaj, vzdolž tiste ozke, plitve vodice, ki po prstih prečka park. Nekoč pa . . . Se spomniš, kako smo poševno rezali špeh in ga žvečili vso pot od Zidanega mosta do Pragerskega in od Pragerskega naprej gor — gor, do tiste drage sence, ki jo meče Pohorje zvečer na Maribor: na Tezno, Radvanje, Studence . . .? Se spomniš Frica, Tajke, Kancovega Gustla, pa profesorja Šedivjya, pa stare mame, ki si je pozimi grela posteljo z opeko? Ampak, kot rečeno, pamet v roke, Levji Delež! Ne biti užaljen za vsak šmorn! Ne se razburjati! Ne delati panike, porkaduš! Saj vendar veš, da življenje ni praznik; saj vendar veš, da je življenje čisto navaden, usran ponedeljek s smradom prekipelega mleka in s krovci, ki pijejo pivo na strehi! Zdaj pa . . .

zdaj pa dovolj. Ugasnil sem luč, v temi pa toplota manj greje. Zato se poslavljam. Ja, Levji Delež, adijo! Pa mamó pozdravi. Pa fotra tudi. Seveda se bova še pogovarjala, ojej, brez skrbi! Pa kakšno žaltavo bova tudi še razdrla. Ampak za danes . . . za danes je dosti. A ne, Levji Delež? Seveda je dosti, seveda, seveda, adijo!

* * *

S počasnimi, sanjskimi gibi, kot bi bili sredi dolgih julijskih dni, se sprehajajo po teritoriju dvanajstih obdravskih občin gor in dol, kot ob nedeljah vojaki Jugoslovanske ljudske armade po Gosposki ulici v Mariboru in si na izust in s polzastrtimi glasovi recitirajo Brvarja, Jesiha, Svetino, brez dvoma tri največje pesnike po Šalamunu. Jopice — ostanke megleneга jutra — so malomarno vrgli prek ram in tako torej gredo: direktor tovarne trikotaznega perila Maks Potočnik — v desnici, prosto nihajoči, čuti pravkar zadržano kretnjo; PTT uslužbenec v pokoju Sandi Ulčar — predolgo je že med ljudmi, da bi ne bil prostaški in surov; finančni referent Ciril Zakonjšek z bratom Karlom, babjekom in diplomiranim elektroinženirjem; vodja analitske službe, član ZK od leta 35, Frančišek Alič — Riko; ter blagovni knjigovodja Srečko Valant, ki mu smeh še kar naprej ne da, da bi prelomil jabolko. Tako se torej sprehajajo gor in dol, ves božji dan od tiste rane ure, ko si je to naše delavsko predmestje znova razdelilo sonce na dvorišča in vrtove, pa do zdaj — do zdaj, ko se večerna zarja že pol ure stresa v šipah tovornjaka, tu, pred Laukovo gostilno.

Ampak okna? Kje so razsvetljena okna? Slepi sopihajo skoz noč tovorni vlaki.

Ta atmosferska voda — dež! Ta zemlja brez hribov — ravnina! Kje je še kakšen dojenček, ki nima žuljavih nog? Tu noter, v tej ženski, noter, v zatohli, egiptovski temi, v temperaturi plus 37 stopinj, je prostor za penis tako, kot za lutkovni oder — pravkar se polni z lučjo — ali za dežek, ki sproža na vodni gladini vse polno miniaturnih eksplozij. Ampak ta glavna reč šele pride. Ko se bo namreč zdanilo, se pravi, ko se bo trudna in žejna in razbolelih bokov znova sklenila, se znova zaprla s tistimi svojimi stegni, polnimi jamic, bo obrnila hrbet dvodelni omari iz orehovine, vžigalicam parafinkam, mizici s kopirnim papirjem, majhnemu hotelskemu milu, priprtemu oknu, prvim otočkom suhote, zunaj, na mokrem asfaltu, mostu, s soncem pod tremi oboki, biciklom, prislonjenim drug na drugega in na gostilno Pri lipi in sploh, ko bo obrnila hrbet vsej tej polovici sveta, bo obležala na boku, pometaje s trepalnicami spodnjega očesa po blazini in traktor bo peljal čez lužo. Takrat . . . takrat pa bo moj priimek že daleč. Takrat se bo moj priimek že pol ure vozil z Vando proti Rušam in potem še dalje, gor, v svobodne pohorske gozdove, ob Lobnici, kjer sem bil nekoč pokleknil, si potisnil telečjak po pasu naokrog na križ in sklonjen in uprt z rokama na granitni skali pil šumečo, hitro, bistro vodo, ki je v ustih rezala kot nož.

Ampak okna? Kje so razsvetljena okna? Slepi sopihajo skoz noč tovorni vlaki.

Ko sem se zbudil, sem najprej pomislil: garrote. Potem smo obstali. Zazrli smo se v breg vizavi in po krtinah skušali rekonstruirati gibanje krtov. Obstali smo torej. Se zazrli v breg. Kaj pa zdaj? Zdaj pa — kratek premor — zdaj pa gremo za poletjem noter, med bazene zimskih kopališč, zdaj gremo gor, med manekenke z lokni, ki jih je napravil figaro kodralnik, in med fotoreporterje, ja med fotoreporterje: sedeč pod koši klipsajo in živčno žvečijo čigumi. Pa potem? Potem . . . potem pa gremo med koncertne abonente! Pogreznjeni v udobnost sedežev in vase, sploh ne vidijo, kako na flauti treperijo prsti, kot metulj, kako postarana blondinka stiska med kolena svoj violončelo, ves čas v centru svojih štirih senc, kot fuzbalisti pri večernih tekmah. No, seveda, v pavzi za trenutek oživijo: kašljanje, prese-danje, šušljanje; abonent v črnem žametu zmiguje z glavo, kot zmigujemo po striženju, ko nas za vratom pika. Toda — tu je drugi stavek: leto 53, avgust, peskovnik v mestnem parku. Ampak mi ne dvigamo prahu tako, kot to počnejo danes, mi se ne skrivamo v kot za kuhinjskimi vrati, ne nagajamo vrtnemu polžu, ne dražimo psa, ki se je pravkar zleknil na trebuh. Mi . . . mi smo člani pionirskega odreda Slavko Šlander in če hočemo, lahko po ljubju prepoznamo sleherno drevo! Tretji stavek: leto 62, dišimo po razredih, Drava se spreminja v Jangeckiang, je dopoldan, po dežju — po dežju, ko vsi hodimo okrog z dežniki, toda luže se počasi že umikajo pod meljski viadukt in Miro Gregorin je na vrhuncu kariere. Četrti stavek: leto 75, se pravi zdaj, devetindvajseti deveti, dvajset petindvajset. Kaj pa zdaj? Zdaj pa — kratek premor — zdaj pa gremo za poletjem noter, med bazene zimskih kopališč, zdaj gremo gor . . . in tako dalje in tako naprej.

Ampak okna? Kje so razsvetljena okna? Slepi sopihajo skoz noč to-vorni vlaki.

Kot bi bil iz armiranega betona in bi šel v lemenat, kot bi bilo poletje, ko se mehča asfalt in bi kmetje imeli od sonca ožgane vratove, kot likof, ali kot kak krvoses, kot avto ponoči: na eni strani močna žarometna, na drugi strani rdeči lučki; kot šibre, kot kepanje, kot bor z nasršeno dlako, oziroma kot gora: če ji hočeš videti obraz, se moraš spustiti v dolino, ali obratno, kot dolina: če ji hočeš videti obraz, se moraš povzpeti na goro; krnice? ja, kot krnice in sviloprejke obenem, ali kot kadar je maj in ribič išče črve pod kamni, kot kadar je maj in okrog vrtov diši po gnoju in je povsod dosti zaljubljenecv, ki si dosti gledajo v obraz.

* * *

Jaz, nekaj takšnega, kot bi ponoči zahupal, prosvetar, ministerial, ki polagam hostije na jezik, deželni knez, inkasant, kavalir z rožo; jaz, ki še nisem koloniziran, ki še nisem tako totalno alieniran kot kakšen družbeno-politični delavec, ki se mi še zmeraj marsikaj fička, ki me nikoli ne uša, ki vzamem rent a car in se potapljam na dah; jaz, ki sem imel rad to mesto že v 60. letih tega stoletja, ko smo se pozimi hodili sončit v plavalne bazene na Otoku, ali pa v tisto šoderjamo ob Koroški cesti (takrat je še niso zasipavali s smetmi); jaz, nekaj takšnega, kot bi iz mesnice stopil

s sladoledom, pasta za lotanje, peder, nor na torte in druga podobna peciva v treh nadstropjih; jaz, ki pojem v francoščini in preHITEVAM mimoidoče, avtociSTERNA za fekalije, kurja kost ob tračnici v Zidanem mostu, viničar, ki pokam vice, kvalificiran ključavničar, kajfež, marulek; jaz, ki mi črešnje binglajo za ušesi, medtem ko s koščkom strešne opeke rišem po tlaku oranžni vlak z dosti oranžnega dima nad oranžnimi vagoni — kakšna kemija me sili, da pesnim? — bleščoč umotvor, umikajoč se ritensko, kotaleč sode dežja od zahoda, ves popraskan, pošprican, ves nesentimentalen kot cvet buče; jaz, nekaj takšnega, kot bi se vam po dolgem prehladu nenadoma odmašil nos sredi dišeče septembrske tržnice, rubež, misleč z besedami, solastnik SFRJ, ki tudi zdaj imam rad to mesto, ta kubizem mokrih streh z odsevi dimnikov in tv anten, te ulice in trge, ki jih poleti polivajo z Dravo, te široke delavske mase, ta folk, ki ob prvih pomladnih nedeljah tako radikalno pošizi (v mestu ostanejo le ostareli in zakonci z dojenčki); jaz, nekaj takšnega kot Baranašičev Otmar, kot federmadrac iz morske trave, kot buldožer ali kombajn ali valjar; jaz, ki se mi ob prvem aprilskem grmenju zdi, kot bi se znova vrnil domov, ki mi iz aktovke gleda štruca kruha, ki mi dan s svojo modrino sije na list, medtem ko sestavljam in pilim in kolnem to pesem!

* * *

»Ne, ne, takrat še nismo poznali čaja v filter vrečkah z nitko; takrat so kmetje še prinašali mleko na trg ali direktno na dom in Arehova cerkev na Pohorju je še dišala po kadilu, pravzaprav po smrekovi smoli...« Takrat je menda bila v tretjem razredu dekliške meščanske šole, ampak s šminkanjem naj bi začela že v drugem.

* * *

Vsake oči imajo svojega malarja, pravijo, oči moje mame pa so videle 2. svetovno vojno. No, Vanda, Katka in jaz imamo oči tudi zato, da se žicamo. Vanda (usta ji rani že kruhova skorjica) je pravkar nekaj čitala (zenici sta ji kar naprej begali sem in tja iz levega v desni kotiček), č-č-č-č-č je Katka (v štramplih) vozila vlak, jaz pa sem kopal grabenček okrog šotora, da sem nazadnje imel konice farmark skozi in skozi premočene od rose. »Štos,« je potem rekla Vanda, »po statistiki naj bi prišlo na vsakega Brazilca 32 podgan.« Duh razcvetelih akacij je prav presunljivo dehtel v prednevihtni sopari in z bližnjih jablan — glej, kako čas zori, sem si rekel — so že odpadli cvetni listi. No, potem se je razbesnela nevihta, po nevihti pa smo povsod po gozdu videli dosti mokrih kosov, kako so, uprti na repe, vlekli iz zemlje deževnike. »Bog žegnaj!« jim je rekla Vanda in Katka je spet napisala š narobe. Ko smo se potem zbudili, je že bilo videti luno, trebuhi najvišjih lastovk pa so se še belili v soncu. Šli smo dol in čez most z lesenima trotoarjema in s pravokotnim izogibališčem v sredini in ko smo potem srečali tudi taščo, so Katki kmalu začela lica smrdeti od poljubov. Še istega

dne smo se zvečer odpravili v kino. Pravzaprav je to bilo že v Karlobagu. Gledali smo Romantično Angležinjo in Vanda se je potem tudi med večerjo obnašala kot glavna junakinja. Večerjali pa smo kalamare s solato iz vložnih čebulic in zraven pili dober hercegovski crnjak in potem smo si privoščili tudi porcijo pršuta z olivami in zraven še en crnjak in potem se mi je naenkrat spahnilo, da me je ruknilo kot ob kakšnem tektonskem potresu. Drugače pa smo se vseskozi na veliko kopali in poleževali na soncu, ki ni še prav nič popuščalo. Tam, na tistih toplih, razjedenih čereh, sem, recimo, opazoval Katko, kako se je spodaj metala za žogo (pravzaprav za žogo zraka), ali pa sem čakal, dokler niso kaplje (pravzaprav koščki vode) pustile sol na Vandinem hrbtu, misleč med drugim tudi o tem, kako to žensko telo, s katerim živim skozi vsa ta leta in ki vsako zimo malo bolj propade, kako to žensko telo, ki me s stegnom pokriva čez trebuh in se tišči, da mu čutim sramno kost... Nekega dne pa je bila obzornica že navsezgodaj nazobčana kot žaga. Spodaj, ob čereh so se delale ogromne zaplate pen, da nam je v obraze sijalo, kot bi bili na snegu, in Vanda je rekla: »Kakšna poplava!« Ampak čez tri dni je bilo vsega konec. Čez tri dni smo že skakali z visokih, lesenih stopnic vagonov in si natakali vodo v termovke in flaše in čutare, prevlečene s filcem; čez tri dni smo že kot nori vlekli za usnjene okenske pasove in potem vseeno kašljali v temi pod vsakim od tistih golih, apnenčastih skladov; čez tri dni sem že spal na mrežastem prtljažniku nad Vando in Katko in med drugim sanjal tudi Ketiševo grabo. Sanjal sem, da smo pravkar prišli na glavno cesto in si začeli v lužah zmvitati čevlje. Bila je že jesen: muhe so silile v stanovanje in po hribih so že zapirali planinske postojanke.

* * *

Alešu Bergerju

V dež ob likalniku, da se kadi iz namočene srajce, da je prah spet blato, da lastovke gnezda, da z mokrega mostu kaplja v Dravo.

—

Zrak: kot zračna puška, šibin žvižg skoz zrak, pri zraku, z zrakom — spravljam si smrklje iz nosov.

—

Ki si frontni dezertar, ki vlečeš črto, reaktivec, ki na Bazo 20 hodiš mah za jaslice nabirat, se hladit s pahljačo, pasji sin, boš papau safalado? Hišne preiskave. Bojne, brigadirske, partijske zastave.

—

So ohridske ikone, je srbska slava tisto, kar za hrbti valovi kot sapa? Če bile bi ohridske ikone, bi že kdaj povezal jih s podobo kolotečin; če

bila bi srbska slava, bi že kdaj jo rimal s kapucini, ki gredo na delo v glinokop. Ne, to niso ohridske ikone, ni to srbska slava, ki za hrbti valovi kot sapa. To so kmetje, pauri, raja, s soncem vstala sredi te razpokane pokrajine iz ilovice (rajnki v njej samo ležijo in ne morejo strohneti), iz ilovice in krompirja (če je kje že kakšen kamen, je še ta krompirjaste oblike).

—

Z mrežo za lase turbinam. In sem žleht. In cape tudi, pa čeprav živiš na puf. Pa čeprav živim na puf, da apno listaš zvezek svinjski in da zdraven delam cap-cap-cap.

—

Cokum pokum z aktovko je negliže. Saboterji so poleti, ko gre mleko skup. Tiptop z delom na akord je španska državljanska vojna.

—

Zdravo stručnjak! Pestunja svobode! Že od pamtiveka neodporen neobstojen kot papir v vodi, ljudski, kot na kakšni tekmi koscev, sivkast, gizdalinski, z vonjem po mesnici v nosnicah, o daj, zamešaj prapore, zveriži Zemljino telo, poraslo z bradavicami, izvabi spet poletje iz sandal, da bomo spet lepo rjavi, pegasti, popikani od komarjev; da bomo spet polni spuščajev od sadja, da bomo spet tako različno in javno dišali po znoju.

Zaškripa, če si bakla, ultima solennità. Ne vem pa še, če z brado miga, frakelj, grozna pornorisanka.

—

Žive duše ni pri galopirajoči TBC, ne konj, ne rok, narezanih v prste.

—

Metalurgija. Črna. Diskusija. Sklerotična. Zraven pa se drži kot kakšna mlada mamica: »Ne, ne! To ni navaden kakec! To je kakec mojega dojenčka!« In otrobi. Za prašiče. In obraz. Luknjast od mozoljev.